

บทที่ 3

นโยบายการคลัง : วิเคราะห์ความยืดหยุ่นของ IS และ LM

1. คำนำ

ก่อนจะวิเคราะห์ว่าความยืดหยุ่นของ IS และ LM มีผลต่อนโยบายการคลังอย่างไร ก่อนอื่นจะเป็นการพิจารณาดุลยภาพของตลาดผลผลิตและตลาดเงิน โดยจะแยกพิจารณาดุลยภาพของแต่ละตลาด แล้วพิจารณาดุลยภาพร่วมกันของทั้งสองตลาดซึ่งดุลยภาพที่เกิดขึ้นระหว่างตลาดผลผลิตและตลาดเงินนี้เป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่าดุลยภาพทั่วไป (*general equilibrium*) หรือดุลยภาพภายใน (*internal equilibrium*)¹ จากนั้น จะเป็นการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของดุลยภาพทั่วไปอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของการลงทุนและปริมาณเงิน รวมถึงการพิจารณาการดำเนินนโยบายการเงินและนโยบายการคลังในแต่ละช่วงของเส้น IS และ LM ซึ่งการศึกษาในบทที่ 3 นี้ จะทำให้นักศึกษาเห็นภาพพจน์ของการปรับตัวของกลไกตลาด และการแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจรัฐบาลโดยการดำเนินนโยบายการเงินการคลัง ซึ่งมีผลทำให้ดุลยภาพของรายได้ การจ้างงานทำ และอัตราดอกเบี้ยเปลี่ยนแปลงไป

¹ ที่เรียกดุลยภาพทั่วไปว่าดุลยภาพภายในเนื่องจากไม่ได้นำภาคการค้าระหว่างประเทศเข้ามาทำการวิเคราะห์ร่วมด้วย

2. คุณภาพของตลาดผลผลิตและตลาดเงิน

2.1 คุณภาพของตลาดผลผลิต

ตลาดผลผลิต (product market) หรือตลาดเงินทุน (investable funds market) หรือภาคการผลิต (real sector) หมายถึง ตลาดที่ปัจจัยการกำหนดขึ้นเป็นรายได้ประชาชาติเป็นปัจจัยด้านการบริโภค การออม การลงทุน การใช้จ่ายรัฐบาล การจัดเก็บภาษี และการค้าระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ย่อมแล้วแต่ว่าเป็นการพิจารณาการกำหนดขึ้นเป็นรายได้ประชาชาติด้านอุปสงค์หรือด้านอุปทาน

การพิจารณาคุณภาพของตลาดผลผลิตในหัวข้อนี้จะกำหนดให้ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบสองภาค (two – sector economy) ฉะนั้น คุณภาพของตลาดผลผลิตจะเกิดขึ้นที่การออมเท่ากับการลงทุน ($S = I$) เนื่องจาก กระแสรายได้ที่นำไปทำการออมจะเป็นจำนวนเงินเท่ากับที่นำไปใช้จ่ายในการลงทุน ดังที่ทราบแล้วว่า การออม คืออุปทานของสินค้าและบริการ ส่วนการลงทุนคือ อุปสงค์ต่อสินค้าและบริการ ที่คุณภาพอุปทานของสินค้าและบริการ จะเท่ากับอุปสงค์ต่อสินค้าและบริการ หรือตลาดผลผลิตอยู่ในดุลยภาพนั่นเอง ปัจจัยใด ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการออมและการลงทุนก็จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในดุลยภาพของตลาดผลผลิต

ถ้ากำหนดให้การออมขึ้นอยู่กับรายได้ และการลงทุนขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ยก็จะได้ฟังก์ชันการออมที่สัมพันธ์กับรายได้ และฟังก์ชันการลงทุนที่สัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ยดังข้างล่าง

$$\text{ฟังก์ชันการออม } S = S(Y) ; \quad \partial S/\partial Y > 0$$

$$\text{ฟังก์ชันการลงทุน } I = I(R) ; \quad \partial I/\partial R < 0$$

$$\text{เงื่อนไขดุลยภาพ } S(Y) = I(R)$$

จากฟังก์ชันการออมจะเห็นว่าการออมมีความสัมพันธ์กับรายได้ในทางบวก ($\partial S/\partial Y > 0$) หรือสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นการออมก็จะเพิ่มขึ้นในทางกลับกัน ถ้ารายได้ลดลงการออมก็จะลดลง ส่วนฟังก์ชันการลงทุนจะสัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ยในทางลบ ($\partial I/\partial R < 0$) หรือสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกัน กล่าวคือ เมื่ออัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นการลงทุนจะลดลง และเมื่ออัตราดอกเบี้ยลดลงการลงทุนจะเพิ่มขึ้น คุณภาพของตลาดผลผลิตจะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขการออมเท่ากับการลงทุน | $S(Y) = I(R)$ |

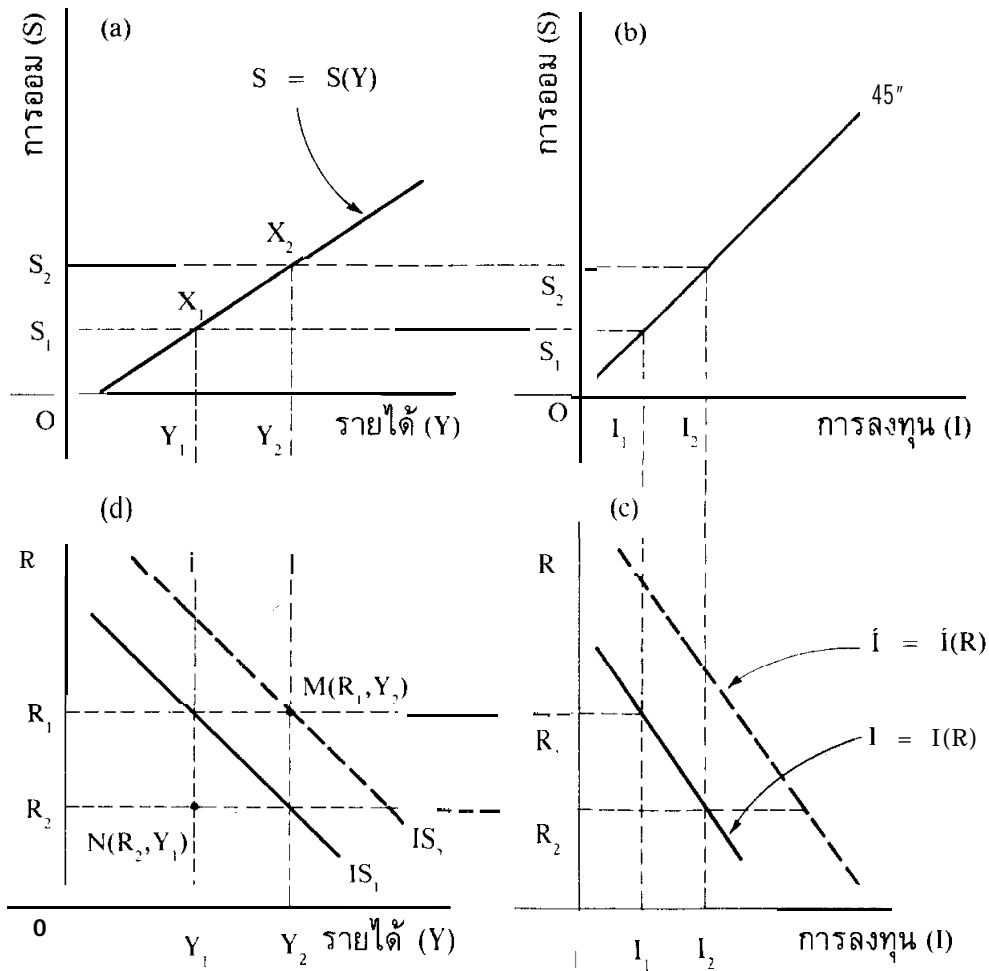
จากฟังก์ชันการออม ฟังก์ชันการลงทุน และเงื่อนไขดุลยภาพสามารถที่จะนำไปสร้างเส้น IS ได้ ดังรูปที่ 2.1

ตามรูป รูปที่ 2.1a เป็นความสัมพันธ์ของการออมและรายได้ จากฟังก์ชัน $S = S(Y)$ จะได้เส้นการออมที่สัมพันธ์กับรายได้เป็นเส้นตรง² รูปที่ 2.1c เป็นความสัมพันธ์ของการลงทุนและอัตราดอกเบี้ย จากฟังก์ชัน $I = I(R)$ จะได้เส้นการลงทุนที่สัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ยเป็นเส้นตรง³ แต่มีความลาดเป็นลบเพราะ $dI/dR < 0$ รูปที่ 2.1b เป็นเส้น 45° ที่สะท้อนให้เห็นว่าทุกจุดบนเส้น 45° การออมจะเท่ากับการลงทุนเสมอ ส่วนรูปที่ 2.1d เป็นเส้น IS ที่สร้างขึ้นจากรูปที่ 2.1a 2.1b และ 2.1c วิธีการสร้างก็เพียงแต่เราเลือกระดับการออมหรือการลงทุนขึ้นมาจุดหนึ่ง เช่น เราเลือกจุด X_1 บนเส้น $S = S(Y)$ ที่ระดับรายได้ OY_1 ขึ้นมา แล้วลากโยงไปที่รูป 2.1b จะได้การออมเท่ากับ OS_1 แล้วลากโยงไปที่รูป 2.1c จะได้การลงทุนเท่ากับ OI_1 จากรูปที่ 2.1a และ 2.1c ลากเส้นมาตัดกันที่รูป 2.1d จะได้จุดขึ้นมาจุดหนึ่ง ในทำนองเดียวกัน ถ้าเราเลือกจุด X_2 บนเส้น $S = S(Y)$ จะได้ระดับรายได้ OY_2 แล้วลากเส้นโยงในลักษณะเดียวกัน เราก็จะได้จุดขึ้นมาอีกจุดหนึ่งบนรูปที่ 2.1d ถ้าเราเลือกจุดบนเส้น $S = S(Y)$ ถี่กันมากเท่าไร เราก็จะได้จุดบนรูปที่ 2.1d ถี่กันมากเท่านั้น แล้วลากเส้นเชื่อมจุดต่าง ๆ ของรูปที่ 2.1d ก็จะได้เส้น IS ดังรูป⁴

² เป็นการสมมติให้การออมและรายได้สัมพันธ์กันเป็นเส้นตรง ถ้าเขียนให้อยู่ในรูปสมการก็จะได้สมการเส้นตรง (linear equation)

³ เหตุผลเช่นเดียวกับที่เพิ่งอ้าง

⁴ เส้น IS ที่ได้มาจะมีลักษณะขึ้นอยู่กับเส้นการลงทุนว่ามีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ยหรือไม่ ถ้าเส้นการลงทุนมีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ย (interest elastic) เส้น IS จะมีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ย แต่ถ้าการลงทุนไม่มีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ย (interest inelastic) เส้น IS ก็จะไม่มีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ยหรือมีลักษณะโค้งเข้าหาจุดกำเนิด J.F.Due and A.F. Friedlaender *Government Finance : Economics of the Public Sector* (Homewood ; Ill : Richard D.Irwin, Inc., 1973) pp. 545-46 and pp. 548-49

รูปที่ 3.1 วิธีการสร้างเส้น IS

จะสังเกตว่าเส้น IS มีลักษณะทอดลงจากซ้ายไปขวา หรือมีความลาดเป็นลบซึ่งเห็นได้จากเงื่อนไขดุลยภาพที่ว่า

$$S(Y) = I(R)$$

โดยการอนุพันธ์รวมจะได้ว่า

$$\frac{\partial S}{\partial Y} \cdot dY = \frac{\partial I}{\partial R} \cdot dR$$

นั่นคือ

$$\frac{dY}{dR} = \frac{\partial I / \partial R}{\partial S / \partial Y} < 0$$

เพราะว่า $\partial I/\partial R < 0$ แต่ $\partial S/\partial Y > 0$ ฉะนั้น จึงได้ว่าความลาดของเส้น IS (dY/dR) เป็นลบ การเปลี่ยนแปลงของ Y, R จะเลื่อนขึ้นหรือลงตามเส้น IS เท่านั้น ไม่มีผลต่อการเคลื่อนขึ้นหรือลงของเส้น IS แต่อย่างไร กล่าวคือ ถ้าอัตราดอกเบี้ยสูง รายได้จะต่ำในทางกลับกัน ถ้าอัตราดอกเบี้ยต่ำ รายได้จะสูง เส้น IS จะเคลื่อน (shift) ขึ้นหรือลงนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ที่จะกล่าวต่อไป

โดยความหมายและคำจำกัดความของเส้น IS จะได้ว่า เส้น IS เป็นเส้นที่สะท้อนให้เห็นถึงดุลยภาพของตลาดผลผลิตที่การออมเท่ากับการลงทุน ณ ระดับอัตราดอกเบี้ยและรายได้ที่กำหนดให้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ทุกจุดของ R, Y บนเส้น IS การออมจะเท่ากับการลงทุนเสมอ ฉะนั้น แต่ละจุดของ R, Y บนเส้น IS จึงเป็นอัตราดอกเบี้ยและรายได้ (R, Y) ดุลยภาพของตลาดผลผลิต เช่นที่จุด R_1, Y_1 การออมจะเท่ากับ S_1 การลงทุนจะเท่ากับ I_1 หรือ $S_1 = I_1$ หรือที่จุด R_2, Y_2 การออมจะเท่ากับ S_2 การลงทุนจะเท่ากับ I_2 หรือ $S_2 = I_2$ เป็นต้น จุดอื่น ๆ ของ R, Y ที่ไม่อยู่บนเส้น IS การออมจะไม่เท่ากับการลงทุน หรือตลาดผลผลิตไม่อยู่ในดุลยภาพนั่นเอง เช่นที่จุด $M (R_1, Y_2)$ ที่จุดนี้จะเห็นว่าการออมเท่ากับ S_2 แต่การลงทุนเท่ากับ I_1 แทนที่จะเป็น I_2 และโดยที่ I_2 มากกว่า I_1 และโดยที่ I_2 เท่ากับ S_2 เพราะฉะนั้น S_2 จึงมากกว่า I_1 ตลาดผลผลิตจึงไม่อยู่ในดุลยภาพ ($S \neq I$) จุด R, Y อื่น ๆ ที่อยู่เหนือเส้น IS การออมจะมากกว่าการลงทุนเช่นกัน จึงกล่าวได้ว่า ทุกจุดของ R, Y ที่อยู่เหนือเส้น IS การออมจะมากกว่าการลงทุนเสมอ ในทางกลับกันที่จุด $N (R_2, Y_1)$ ซึ่งเป็นจุดที่อยู่ใต้เส้น IS การออมก็จะไม่เท่ากับการลงทุน แต่การออมจะน้อยกว่าการลงทุน จึงกล่าวได้เช่นเดียวกันว่า ทุกจุดของ R, Y ที่อยู่ใต้เส้น IS การออมจะน้อยกว่าการลงทุน

เส้น IS จะเคลื่อน (shift) ขึ้นหรือลงขึ้นอยู่กับ (1) เส้นการลงทุนเคลื่อนขึ้นหรือเคลื่อนลง (2) เส้นการออมเคลื่อนลงหรือเคลื่อนขึ้น และ (3) เส้นการลงทุนเคลื่อนขึ้นและเส้นการออมเคลื่อนลง หรือเส้นการลงทุนเคลื่อนลงเส้นการออมเคลื่อนขึ้น การเปลี่ยนแปลงของเส้นลงทุนและ/หรือการออมอาจจะเนื่องมาจากการดำเนินนโยบายการคลังของรัฐบาล เช่น การเปลี่ยนแปลงการใช้จ่ายรัฐบาลและ/หรือการเปลี่ยนแปลงระดับภาษี เป็นต้น สมมติให้รัฐบาลดำเนินนโยบายการคลังโดยการเพิ่มการใช้จ่ายรัฐบาลมากขึ้น จะส่งผลให้อุปสงค์รวมในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น การลงทุนก็จะเพิ่มขึ้น เส้นการลงทุนจะเคลื่อนจากเส้น $I = I(R)$ มาเป็นเส้น $\dot{I} = \dot{I}(R)$ เส้น IS_1 ในรูปที่ 2.1d ก็จะเปลี่ยนมาเป็นเส้น IS_2

ตามรูป

2.2 ดุลยภาพตลาดเงิน

ตลาดเงิน (money market) เป็นตลาดที่ปัจจัยด้านปริมาณเงินกำหนดขึ้นเป็นรายได้ ประชาชาติ ตลาดเงินจะอยู่ในดุลยภาพเมื่ออุปทานของปริมาณเงิน (money supply) เท่ากับ อุปสงค์ต่อปริมาณเงิน (demand for money) ถ้าให้ M แทนด้วยปริมาณเงิน และ L แทน ด้วยอุปสงค์ต่อปริมาณเงิน ดุลยภาพในตลาดเงินจะเกิดขึ้นที่ $M = L$ ซึ่งจะไปกำหนดอัตรา ดอกเบี้ยและรายได้ดุลยภาพ ปัจจัยใด ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอุปทานของปริมาณ เงินและอุปสงค์ต่อปริมาณเงินก็จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในดุลยภาพของตลาดเงิน เนื่อง จาก ในขณะใดขณะหนึ่งปริมาณเงินจะถูกกำหนดให้คงที่จำนวนหนึ่ง และให้อุปสงค์ต่อปริมาณ เงินขึ้นอยู่กับ (1) ความต้องการถือเงินไว้ใช้จ่าย (บวกความต้องการถือเงินไว้เพื่อเหตุฉุกเฉิน) และ (2) ความต้องการถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไร ให้ความต้องการถือเงินประเภทแรกขึ้นอยู่กับ รายได้แทนด้วย L_1 และความต้องการถือเงินประเภทที่สองขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ย แทน ด้วย L_2 ก็จะได้สมการความต้องการถือเงินคือ

ความต้องการถือเงินที่ขึ้นอยู่กับรายได้ $L_1 = kY$; $\partial L_1 / \partial Y = k > 0$

ความต้องการถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไร $L_2 = L(R)$; $\partial L_2 / \partial R < 0$

อุปสงค์ต่อปริมาณเงิน $L = L_1 + L_2 = kY + L(R)$

อุปทานของปริมาณเงิน $MS = M$

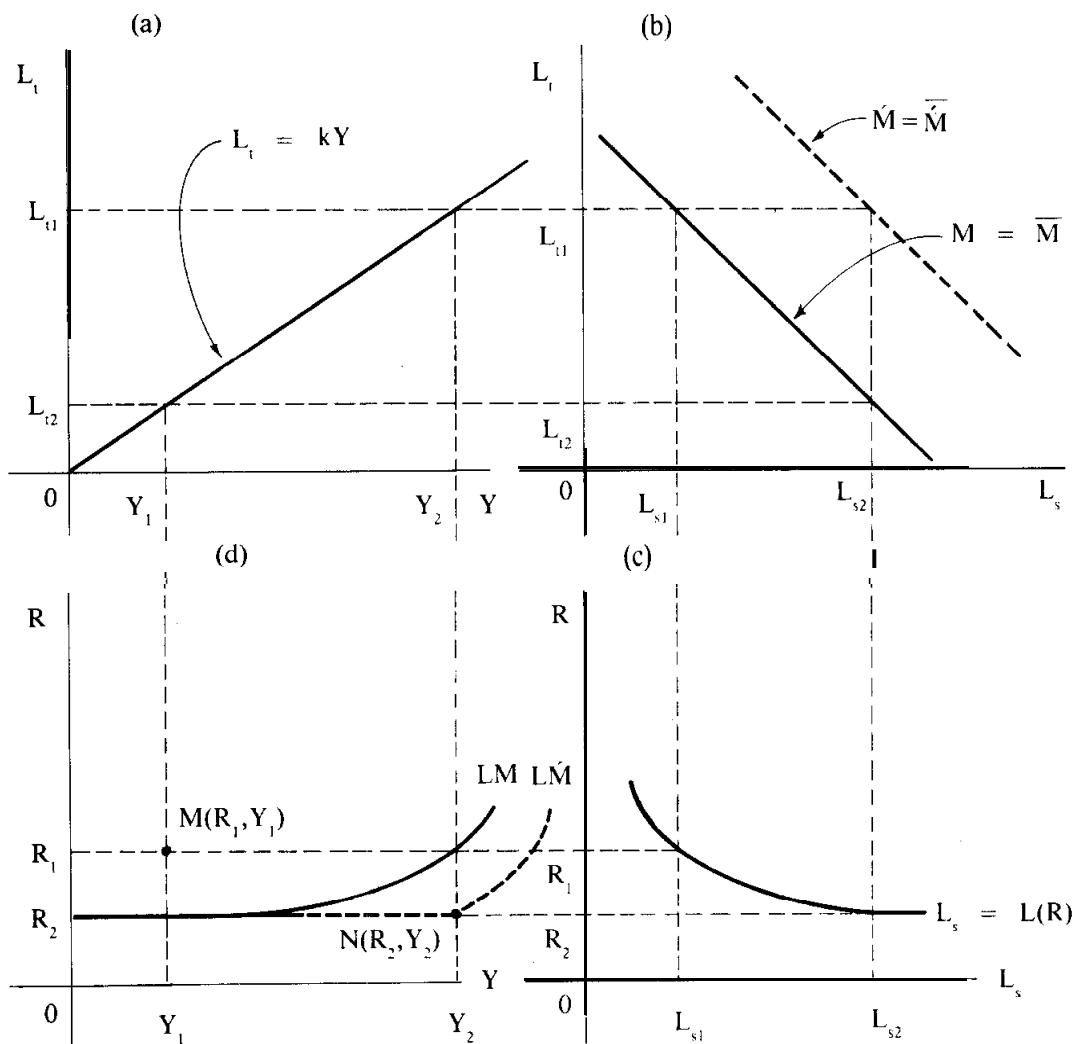
เงื่อนไขดุลยภาพ $L = M$

หรือ $kY + L(R) = M$

จะเห็นว่า L_1 มีความสัมพันธ์กับรายได้ในทางบวก ($\partial L_1 / \partial Y = k > 0$) หรือ สัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ถ้ารายได้เพิ่มขึ้นความต้องการถือเงินประเภทนี้จะเพิ่มขึ้นเป็นสัดส่วน ต่อรายได้ที่เพิ่มขึ้น ในทางกลับกัน ก็จะลดลงเป็นสัดส่วนต่อรายได้เช่นกัน ส่วน L_2 มีความ สัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ยในทางลบ ($\partial L_2 / \partial R < 0$) หรือสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกัน นั่นคือ เมื่ออัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น ความต้องการถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไรจะลดลง ในทางกลับ กันความต้องการถือเงินไว้เก็งกำไรจะเพิ่มขึ้น เมื่ออัตราดอกเบี้ยลดลง

จากความต้องการถือเงินหรืออุปสงค์ต่อปริมาณเงิน และการกำหนดให้ปริมาณเงิน คงที่ในขณะใดขณะหนึ่ง ก็สามารถที่จะสร้างเส้น LM ได้ดังรูปที่ 2.2 รูปที่ 2.2a เป็น

ความต้องการถือเงินที่ขึ้นอยู่กับรายได้ รูปที่ 2.2b เป็นปริมาณเงินที่ถูกกำหนดให้คงที่ ($M = \bar{M}$) รูปที่ 2.2c เป็นความต้องการถือเงินที่ขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ย จากความสัมพันธ์ที่กล่าวมาก็สามารถสร้างเส้น LM ในรูปที่ 2.2d ได้

รูปที่ 3.2 วิธีการสร้างเส้น LM

วิธีการสร้างเส้น LM ก็เช่นเดียวกับการสร้างเส้น IS เพียงแต่เราเลือกจุดต่าง ๆ บนเส้น $L_t = kY$ หรือบนเส้น $L_t = L(R)$ ขึ้นมาแล้วลากเส้นโยงซึ่งกันและกัน ก็จะได้จุดตัดบนรูปที่ 3.2d แล้วลากเส้นเชื่อมจุดตัดเหล่านั้น ก็จะได้เส้น LM เช่นเลือกจุด L_{11}, Y_2 บนเส้น $L_t = kY$ ของรูปที่ 3.2a แล้วลากไปชนเส้น $M = \bar{M}$ ของรูปที่ 3.2b จะเห็นว่าปริมาณเงินจำนวน \bar{M} ถูกแบ่งไปถือไว้ใช้จ่าย (บวกเหตุฉุกเฉิน)

เท่ากับ L_{11} และถือไว้เพื่อแก้ง่าไรเท่ากับ L_{11} จากรูปที่ 3.2b ลากเส้นมาชนเส้น $L_1 = L(R)$ แล้วลากมาที่รูป 3.2d แล้วลากเส้นจากรูปที่ 3.2a ลงมาตัดได้จุด R_1, Y_2 ขึ้นมาจุดหนึ่ง ทำนองเดียวกัน เราก็จะได้จุด R_2, Y_1 และจุดอื่น ๆ บนรูปที่ 3.2d เมื่อลากเส้นเชื่อมจุดเหล่านี้ เราก็จะได้เส้น LM

จะสังเกตว่าเส้น LM มีลักษณะทอดขึ้นจากซ้ายไปขวาหรือมีความลาดเป็นบวก ซึ่งเห็นได้จากเงื่อนไขดุลยภาพที่ว่า

$$kY + L(R) = M$$

หรือ

$$\bar{M} = kY + L(R)$$

โดยการอนุพันธ์รวมจะได้ว่า

$$d\bar{M} = 0 = k \cdot dY + \frac{\partial L}{\partial R} \cdot dR$$

นั่นคือ

$$\frac{dY}{dR} = \frac{-\partial L / \partial R}{k} > 0$$

เพราะว่า $\partial L / \partial R < 0$ และ $k > 0$ เพราะฉะนั้น dY/dR จึงมากกว่าศูนย์ หรือเส้น LM มีความลาดเป็นบวก การเปลี่ยนแปลงของ Y, R จะอยู่บนเส้น LM เท่านั้น ไม่มีผลต่อการเคลื่อนขึ้นหรือลงของเส้น LM แต่อย่างใด กล่าวคือ ที่อัตราดอกเบี้ยต่ำ รายได้ก็จะต่ำด้วย และที่อัตราดอกเบี้ยสูงรายได้ก็จะสูงด้วย เส้น LM จะเคลื่อนลง (ไปทางขวา) หรือเคลื่อนขึ้น (ไปทางซ้าย) ก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในปริมาณเงิน

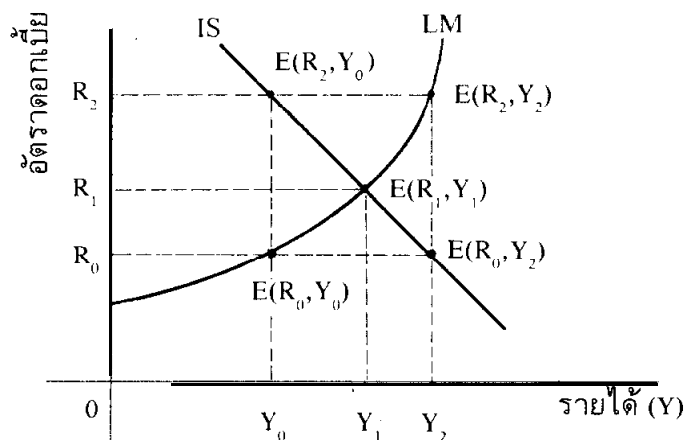
โดยความหมายและคำจำกัดความของเส้น LM จะได้ว่า เส้น LM เป็นเส้นที่สะท้อนให้เห็นถึงดุลยภาพของตลาดเงินที่ปริมาณเงินเท่ากับความต้องการถือเงิน ณ ระดับอัตราดอกเบี้ยและรายได้ที่กำหนดให้ กล่าวคือ ทุกจุดของ R, Y บนเส้น LM ปริมาณเงินจะเท่ากับความต้องการถือเงินเสมอ ฉะนั้น แต่ละจุดของ R, Y บนเส้น LM จึงเป็นอัตราดอกเบี้ยและรายได้ดุลยภาพของตลาดเงิน เช่นที่จุด R_1, Y_2 ปริมาณเงินซึ่งเท่ากับ \bar{M} จะเท่ากับ $L_{11} + L_{11}$ และที่จุด R_2, Y_1 \bar{M} จะเท่ากับ $L_{12} + L_{12}$ จุด R, Y อื่นใดที่ไม่อยู่บนเส้น LM ปริมาณเงินจะไม่เท่ากับความต้องการถือเงิน เช่นที่จุด $M(R_1, Y_1)$ ความต้องการถือเงินที่ขึ้นอยู่กับรายได้จะเท่ากับ L_{12} ความต้องการถือเงินไว้เพื่อแก้ง่าไรจะเท่ากับ L_{11} จะเห็นว่า $L_{12} + L_{11}$ อยู่ต่ำกว่าเส้น $M = \bar{M}$ นั่นคือ ปริมาณเงินมี

มากกว่าความต้องการถือเงิน จุด R, Y อื่นๆ ที่อยู่เหนือเส้น LM ปริมาณเงินจะมากกว่าความต้องการถือเงินเช่นกัน จึงกล่าวได้ว่าทุกจุดของ R, Y ที่อยู่เหนือเส้น LM ปริมาณเงินจะมากกว่าความต้องการถือเงิน ในทางกลับกัน ทุกจุดของ R, Y ที่อยู่ใต้เส้น LM ปริมาณเงินจะน้อยกว่าความต้องการถือเงินเสมอ เช่นที่จุด (R_2, Y_2) L_1 จะเท่ากับ L_1 และ L_2 จะเท่ากับ L_2 จุดตัดของ L_1 และ L_2 ในรูปที่ 3.2b จะอยู่เหนือเส้น $M = \bar{M}$ นั่นคือ $L_1 + L_2$ มากกว่า \bar{M} หรือ L มากกว่า \bar{M}

การเปลี่ยนแปลงของเส้น LM กล่าวคือ เส้น LM จะเคลื่อนขึ้นหรือเคลื่อนลง (เคลื่อนไปทางขวา) จะขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงของปริมาณเงิน⁵ เช่น ถ้าปริมาณเงินเพิ่มขึ้นจาก M มาเป็น \bar{M} เส้น $M = \bar{M}$ ก็จะเปลี่ยนมาเป็นเส้น $\bar{M} = \bar{M}$ (ตามรูป) เส้น LM ก็จะเคลื่อนไปทางขวาเป็น \bar{LM} ฉะนั้น ถ้าปริมาณเงินเพิ่มขึ้น เส้น LM จะเคลื่อนไปทางขวา ในทางกลับกัน ถ้าปริมาณเงินลดลง เส้น LM จะเคลื่อนขึ้นหรือเคลื่อนไปทางซ้าย

2.3 ดุลยภาพทั่วไปของตลาดผลผลิตและตลาดเงิน

ดุลยภาพของรายได้และอัตราดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นร่วมกันทั้งในตลาดผลผลิตและตลาดเงินจะมี R, Y เพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น ฉะนั้น R, Y ที่ทำให้เกิดดุลยภาพในทั้งสองตลาด จึงเป็นอัตราดอกเบี้ยและรายได้ของระบบเศรษฐกิจ R, Y จะก่อให้เกิดดุลยภาพทั้งในตลาดผลผลิตและตลาดเงินได้ก็ต่อเมื่อเส้น $IS = LM$ นั่นคือ การนำรูปที่ 3.1d และ 3.2d (เฉพาะ IS และ LM เดิมเท่านั้น) มาไว้ในรูปเดียวกัน ดังรูป

รูปที่ 3.3 ดุลยภาพทั่วไปหรือดุลยภาพภายใน

⁵ สมมติให้ ความต้องการถือเงินที่ขึ้นอยู่กับรายได้และความต้องการถือเงินไว้เท่าไรก็ไม่เปลี่ยนแปลง

ตามรูป ที่จุดตัดของ IS และ LM จะได้อัตราดอกเบี้ยและรายได้ดุลยภาพ R_1, Y_1 ดุลยภาพที่เกิดจากจุดตัดของ IS และ LM นี้เรียกว่าดุลยภาพทั่วไปหรือดุลยภาพภายใน เพราะอัตราดอกเบี้ยและรายได้ดุลยภาพ (R_1, Y_1) ที่ได้มาเป็น R, Y ของระบบเศรษฐกิจ ซึ่งแตกต่างจาก R, Y บนเส้น IS หรือบนเส้น LM ที่เพียงสะท้อนให้เห็น R, Y ดุลยภาพของตลาดหนึ่งตลาดใดเท่านั้น กล่าวโดยสรุป ระดับอัตราดอกเบี้ยและรายได้อื่นใดที่ไม่อยู่ที่จุดตัดของ IS และ LM จะไม่ใช่ R, Y ของระบบเศรษฐกิจลักษณะเช่นนี้ กลไกตลาดจะปรับตัวให้ R, Y มาอยู่ที่ R_1 และ Y_1 เสมอ ถ้ารัฐบาลไม่ดำเนินนโยบายการเงินหรือนโยบายการคลังแทรกแซงแล้ว กลไกตลาดจะก่อให้เกิดการปรับตัวเข้าสู่ R_1, Y_1 ซึ่งจะพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป⁶

กรณีที่หนึ่ง : ตลาดผลผลิตอยู่ในดุลยภาพ อัตราดอกเบี้ยสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ แต่รายได้อยู่ต่ำกว่ารายได้ดุลยภาพ หรืออยู่ที่จุด $E (R_2, Y_0)$ ซึ่งการออมจะเท่ากับการลงทุนเสมอ แต่ที่จุด $E (R_2, Y_0)$ นี้ ตลาดเงินจะขาดดุลยภาพ เพราะเป็นจุดที่อยู่เหนือเส้น LM ปริมาณเงินจึงมีมากกว่าความต้องการถือเงิน ($M > L$) เพราะที่รายได้ต่ำอัตราดอกเบี้ยสูง (สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ) บุคคลจะถือเงินไว้ใช้จ่ายน้อยลง แต่จะนำเงินไปใช้จ่ายเพื่อการลงทุนมากขึ้นหรือบุคคลถือเงินไว้เพื่อเก็บกำไรน้อยนั่นเอง เมื่อความต้องการถือเงินทั้งสองประเภทมีน้อย ก็จะก่อให้เกิดปริมาณเงินส่วนเกิน ปริมาณเงินส่วนเกินนี้จะไหลเข้าไปสู่ตลาดหลักทรัพย์ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ อุปสงค์ต่อหลักทรัพย์มีมากขึ้น ทำให้ราคาหลักทรัพย์เพิ่มขึ้น เมื่อราคาหลักทรัพย์เพิ่มขึ้น ผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ก็จะลดลง หรืออัตราดอกเบี้ยลดลง เมื่ออัตราดอกเบี้ยลดลง การใช้จ่ายเพื่อการลงทุน (I) ก็จะมากขึ้น รายได้ก็จะเพิ่มขึ้น เพื่อรักษาดุลยภาพของตลาดผลผลิตที่การออมเท่ากับการลงทุน การที่รายได้เพิ่มขึ้น จะทำให้การออมเพิ่มขึ้น ดุลยภาพจะเคลื่อนจากจุด $E (R_2, Y_0)$ ลงมาตามเส้น IS จนในที่สุดมาอยู่ที่ $E (R_1, Y_1)$ ซึ่งเป็นอัตราดอกเบี้ยและรายได้ของระบบเศรษฐกิจ เพราะเป็นจุดที่เส้น $IS = LM$ จุดนี้ตลาดเงินจะอยู่ในดุลยภาพด้วย เพราะรายได้ที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ความต้องการถือเงินที่ขึ้นอยู่กับรายได้ (L) เพิ่มขึ้น และการที่อัตราดอกเบี้ยลดลง ความต้องการถือเงินไว้เก็บกำไร (L) ก็จะเพิ่มมากขึ้น จนในที่สุด ความต้องการถือเงินจะเท่ากับปริมาณเงิน

⁶ การปรับตัวเพื่อเข้าสู่ดุลยภาพในที่นี้เป็นการวิเคราะห์แบบสถิตย์ (static) ส่วนการวิเคราะห์แบบพลวัต (dynamic) ให้ดูใน W.H.Branson., *Macroeconomic Theory and Policy* (New York : Harper & Row, Publishers, 1972) pp. 66-67 และเพื่อให้ง่ายแก่การวิเคราะห์ จะสมมติให้ตลาดใดตลาดหนึ่งอยู่ในดุลยภาพ โดยให้ R, Y เคลื่อนตามเส้น IS และ LM แล้วแต่กรณี

$$(L_1 + L_2 = M) \text{ หรือ } L = M$$

กรณีที่สอง : ตลาดเงินอยู่ในดุลยภาพ อัตราดอกเบี้ยอยู่สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ และรายได้ก็อยู่สูงกว่ารายได้ดุลยภาพ หรืออยู่ที่จุด $E (R_1, Y_1)$ ที่จุดนี้ ตลาดเงินจะอยู่ในดุลยภาพเพราะอยู่บนเส้น LM ซึ่งความต้องการถือเงินจะเท่ากับปริมาณเงินเสมอ ($L = M$) แต่ที่จุด $E (R_1, Y_1)$ นี้ ตลาดผลผลิตจะขาดดุลยภาพ เพราะเป็นจุดที่อยู่เหนือเส้น IS การออมจึงมากกว่าการลงทุน ($S > I$) ซึ่งมีผลทำให้รายได้ลดลง รายได้ที่ลดลงทำให้ความต้องการถือเงินที่ขึ้นอยู่กับรายได้ (L) ลดลง เพื่อรักษาดุลยภาพในตลาดเงิน ความต้องการถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไรจะเพิ่มขึ้น ทำให้อัตราดอกเบี้ยลดลง ในที่สุด ดุลยภาพจะเคลื่อนจากจุด $E (R_1, Y_1)$ มาอยู่ที่จุด $E (R_0, Y_0)$ ซึ่งเป็นอัตราดอกเบี้ยและรายได้ของระบบเศรษฐกิจ เพราะเป็นจุดที่เส้น $IS = LM$ จุด $E (R_0, Y_0)$ นี้ ตลาดผลผลิตจะอยู่ในดุลยภาพด้วย เพราะรายได้ที่ลดลงมีผลทำให้การออมลดลง และอัตราดอกเบี้ยที่ลดลงทำให้การลงทุนเพิ่มขึ้น ขณะที่การออมลดลงแต่การลงทุนเพิ่มขึ้น ในที่สุด การออมจะเท่ากับการลงทุน หรือ $S = I$

กรณีที่สาม : ตลาดเงินอยู่ในดุลยภาพ อัตราดอกเบี้ยและรายได้ต่ำกว่าดุลยภาพ ซึ่งเป็นจุด $E (R_0, Y_0)$ การที่ตลาดเงินอยู่ในดุลยภาพ เพราะเป็นจุดที่อัตราดอกเบี้ยและรายได้อยู่บนเส้น LM ความต้องการถือเงินจึงเท่ากับปริมาณเงิน แต่ที่จุด $E (R_0, Y_0)$ นี้ ตลาดผลผลิตจะไม่อยู่ในดุลยภาพ เพราะเป็นจุดที่อยู่ต่ำกว่าเส้น IS ลักษณะเช่นนี้จะทำให้การลงทุนมากกว่าการออม ($I > S$) การลงทุนที่มากจะทำให้รายได้เพิ่มมากขึ้น รายได้ที่เพิ่มขึ้นนำไปสู่ความต้องการถือเงินที่ขึ้นอยู่กับรายได้เพิ่มขึ้น เพื่อรักษาดุลยภาพในตลาดเงิน ความต้องการถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไรจะลดลง อัตราดอกเบี้ยจะเพิ่มขึ้น จุดดุลยภาพจะเคลื่อนจากจุด $E (R_0, Y_0)$ ขึ้นไปตามเส้น LM มาอยู่ที่จุด $E (R_1, Y_1)$ ซึ่งเป็นจุดที่ $IS = LM$ นั่นคือ ทั้งตลาดผลผลิตและตลาดเงินต่างก็อยู่ในดุลยภาพ การที่ตลาดผลผลิตอยู่ในดุลยภาพด้วยนั้น เป็นผลมาจากการที่รายได้เพิ่มขึ้น ทำให้การออมเพิ่มขึ้น และการที่อัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น การลงทุนจะลดลง ขณะที่การออมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และการลงทุนลดลงเรื่อยๆ จนในที่สุดจะได้ดุลยภาพของตลาดผลผลิตที่การออมเท่ากับการลงทุน หรือ $S = I$

กรณีที่สี่ : ตลาดผลผลิตอยู่ในดุลยภาพ อัตราดอกเบี้ยอยู่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ แต่รายได้ก็อยู่สูงกว่ารายได้ดุลยภาพ หรืออยู่ที่จุด $E (R_0, Y_1)$ ซึ่งเป็นจุดที่ตลาดผลผลิตอยู่ในดุลยภาพ เพราะอยู่บนเส้น IS ที่การออมเท่ากับการลงทุน แต่ตลาดเงินขาดดุลยภาพ เพราะเป็นจุดที่อยู่ใต้เส้น LM ที่จุดนี้ ความต้องการถือเงินจะมากกว่าปริมาณเงิน ($L > M$)

ความต้องการปริมาณเงินส่วนเกิน (*excess demand for money*) จะทำให้ปริมาณเงินไหลออกจากตลาดหลักทรัพย์ เพราะที่ระดับ Y_2 ความต้องการถือเงินที่ขึ้นอยู่กับรายได้จะมาก และที่อัตราดอกเบี้ย R_0 ความต้องการถือเงินไว้เพื่อเก็บกำไรก็จะมากเช่นกัน จึงเกิดความต้องการปริมาณเงินส่วนเกิน ปริมาณเงินจึงไหลออกจากตลาดหลักทรัพย์ ราคาหลักทรัพย์จะเริ่มลดลง ผลตอบแทนจากการลงทุนซื้อหลักทรัพย์จึงเพิ่มขึ้น หรืออัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นนั่นเอง เมื่ออัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น การลงทุนจะลดลง นำไปสู่รายได้ลดลงและรายได้ลดลงนำไปสู่การออมลดลง เพื่อรักษาคุณภาพในตลาดผลผลิต การลงทุนและการออมจะลดลงเป็นจำนวนเท่ากัน จุดคุณภาพจะเคลื่อนจากจุด $E(R_0, Y_2)$ ไปอยู่ที่จุด $E(R_1, Y_1)$ ซึ่งเป็นคุณภาพของระบบเศรษฐกิจ เพราะเป็นจุดที่ $IS = LM$ ซึ่งทั้งตลาดผลผลิตและตลาดเงินต่างก็อยู่ในคุณภาพ การที่ตลาดเงินอยู่ในคุณภาพ เพราะรายได้ที่ลดลง ทำให้ความต้องการถือเงินที่ขึ้นอยู่กับรายได้ลดลง และการที่อัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น ทำให้ความต้องการถือเงินไว้เก็บกำไรลดลง นั่นคือ $L_1 + L_2$ หรือ L ลดลง จนในที่สุด $L = M$

จากการปรับตัวของดุลยภาพทั่วไป โดยกลไกตลาดจะเห็นว่า อัตราดอกเบี้ยและรายได้ดุลยภาพของระบบเศรษฐกิจจะมีเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น คือจุดที่ $IS = LM$ ถ้า R, Y อื่นใดไม่อยู่ที่ $IS = LM$ กลไกตลาดก็จะปรับให้เข้าสู่ดุลยภาพของ R, Y ที่ $IS = LM$ เสมอ จากลักษณะดังกล่าว จึงเป็นที่สงสัยว่า R, Y ดุลยภาพที่เป็นอยู่นั้นเป็น R, Y ที่ระดับการจ้างงานทำเต็มทีหรือไม่ เช่นที่ R_1, Y_1 เป็นอัตราดอกเบี้ยและรายได้ดุลยภาพที่ระดับการจ้างงานทำเต็มทีหรือไม่ ถ้า Y_1 เป็นรายได้ดุลยภาพแต่อยู่ที่ต่ำกว่ารายได้ที่ระดับการจ้างงานทำเต็มที จึงเป็นไปได้หรือไม่ที่จะยกระดับรายได้ให้สูงกว่า Y_1 ซึ่งเป็นไปได้ด้วยการดำเนินนโยบายการเงินการคลังของรัฐบาล ซึ่งนักศึกษาจะได้ศึกษาต่อไปตามลำดับ

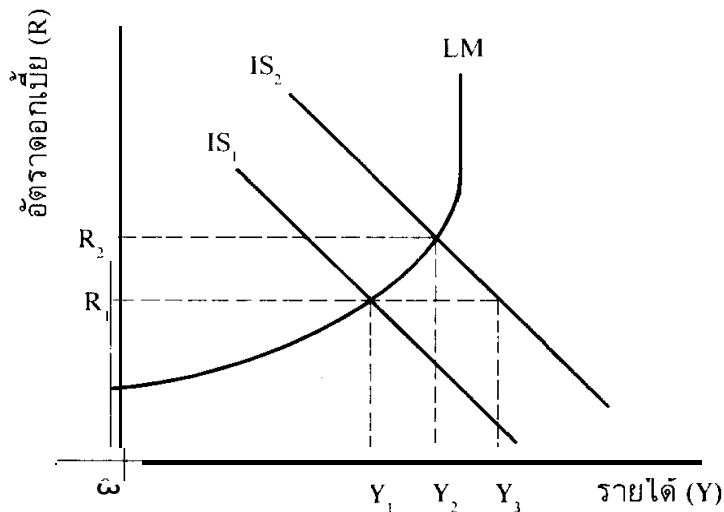
3. การเปลี่ยนแปลงในดุลยภาพทั่วไป

ระดับอัตราดอกเบี้ยและรายได้ดุลยภาพที่กำหนดโดย $IS = LM$ จะเปลี่ยนแปลงต่อเมื่อเส้น IS และ LM เคลื่อนออกจาก IS และ/หรือ LM เดิม มิฉะนั้น อัตราดอกเบี้ยและรายได้จะปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพที่ $IS = LM$ เดิมเสมอการที่ IS และ LM จะเคลื่อนออกจากเส้นเดิมจะต้องมีสาเหตุที่ทำให้ฟังก์ชันการออม การลงทุน หรือทั้งสองอย่างเปลี่ยนแปลงในกรณีของเส้น IS สำหรับกรณีของเส้น LM จะเปลี่ยนแปลงได้เมื่อปริมาณเงิน

เปลี่ยนแปลง ฉะนั้น การเปลี่ยนตำแหน่งของเส้น IS และ LM จึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่าง ๆ ที่กำหนดตำแหน่งของฟังก์ชันที่กล่าวมา การวิเคราะห์ที่ถัดจากนี้ไปจึงจะเป็นการดูผลของการเปลี่ยนแปลงปัจจัยต่าง ๆ ว่าจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของ IS และ LM อย่างไร และจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยและรายได้ดุลยภาพอย่างไร

3.1 การเพิ่มการลงทุน

ตามรูปที่ 3.1d เส้น IS สามารถเคลื่อนไปทางซ้ายหรือทางขวาได้ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงของฟังก์ชันการลงทุนและการออม ถ้าฟังก์ชันการลงทุนเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เส้นการลงทุนเลื่อนขึ้นหรือเคลื่อนไปทางขวา (รูปที่ 3.1c) เส้น IS ของรูปที่ 3.1d จะเปลี่ยนจาก IS_1 มาเป็น IS_2 หรือเคลื่อนไปทางขวา การเปลี่ยนแปลงของฟังก์ชันการลงทุน ซึ่งมีผลทำให้เส้น IS เลื่อนขึ้น เนื่องจากการเกิดนวัตกรรม (innovation) หรือ การประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ แ่วก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายการลงทุนหรือการลงทุน (investment schedule) เพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงของการลงทุนแล้วมีผลทำให้เส้น IS เปลี่ยนแปลงไปนี้ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของดุลยภาพทั่วไปตามรูปที่ 3.4

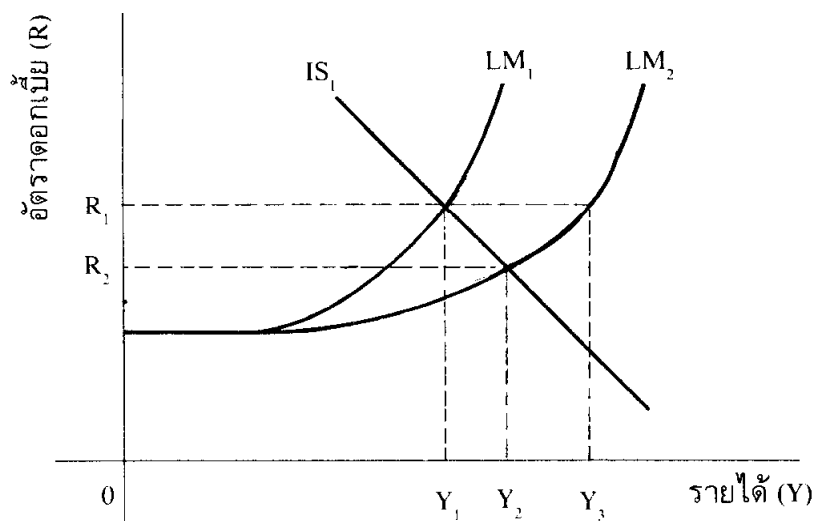
รูปที่ 3.4 ผลกระทบต่อดุลยภาพทั่วไปจากการเพิ่มการลงทุน

ตามรูป ดุลยภาพจะอยู่ที่ระดับอัตราดอกเบี้ยและรายได้ R_1, Y_1 ซึ่งเป็นดุลยภาพของระบบเศรษฐกิจที่ IS_1 ตัดกับ LM เมื่อการลงทุนเพิ่มขึ้น ทำให้เส้น IS เปลี่ยนจาก IS_1 ไปเป็น IS_2 จะมีผลทำให้ดุลยภาพของอัตราดอกเบี้ยและรายได้เปลี่ยนแปลงไป แต่ถ้า

อัตราดอกเบี้ยไม่เปลี่ยนแปลงหรือคงที่อยู่ที่ระดับ R_1 การลงทุนที่เพิ่มขึ้น จะทำให้รายได้เพิ่มจาก Y_1 ไปเป็น Y_3 รายได้ที่เพิ่มขึ้นนี้ จะเพิ่มขึ้นเท่ากับผลของค่าตัวทวี (multiplier) แต่ที่ระดับอัตราดอกเบี้ยและรายได้ R_1, Y_3 นี้ ตลาดผลผลิตจะอยู่ในดุลยภาพ แต่ตลาดเงินขาดดุลยภาพ ดุลยภาพที่ได้จึงมิใช่ดุลยภาพทั่วไป เพราะที่ระดับ R_1, Y_3 ความต้องการถือเงินจะมากกว่าปริมาณเงิน ปริมาณเงินจะไหลออกจากตลาดหลักทรัพย์ ทำให้ราคาหลักทรัพย์ลดลง อัตราดอกเบี้ยจะเพิ่มขึ้น จนในที่สุด ความต้องการถือเงินจะเท่ากับปริมาณเงินที่ระดับอัตราดอกเบี้ยและรายได้ R_2, Y_2 ซึ่งเป็นดุลยภาพใหม่ของระบบเศรษฐกิจ เพราะเป็นจุดตัดของ IS กับ LM ฉะนั้น การเพิ่มการลงทุนซึ่งมีผลทำให้เส้น IS เพิ่มขึ้นจะทำให้รายได้เพิ่มขึ้นเพียง Y_2 เท่านั้น มิใช่ Y_3 เช่นดังที่สมมติให้อัตราดอกเบี้ยคงที่ที่ R_1 กล่าวโดยสรุป การลงทุนที่เพิ่มขึ้นจะมีผลทำให้รายได้เพิ่มขึ้นเล็กน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่กับ (1) อัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเพียงไร และ (2) เส้น LM มีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ยมากหรือน้อย ถ้า LM มีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ยมาก รายได้จะเพิ่มขึ้นมาก ในทางกลับกัน รายได้ก็จะเพิ่มขึ้นน้อย

3.2 การเพิ่มปริมาณเงิน

เส้น LM สามารถที่จะเคลื่อนไปทางซ้ายหรือทางขวาได้เช่นเดียวกับเส้น IS แต่ปัจจัยที่จะทำให้เส้น LM เปลี่ยนแปลงไปนี้ขึ้นอยู่กับฟังก์ชันความต้องการถือเงินและ/หรือปริมาณเงินเปลี่ยนแปลงไป ถ้าสมมติให้ฟังก์ชันความต้องการถือเงินไม่มีการเปลี่ยนแปลง เส้น LM จะเปลี่ยนแปลงได้ต่อเมื่อปริมาณเงินเปลี่ยนแปลง เช่นรูปที่ 3.2d เส้น LM จะเคลื่อนไปทางขวา จาก LM ไปเป็น \bar{LM} ซึ่งเนื่องมาจากปริมาณเงินเพิ่มขึ้นจาก $M = \bar{M}$ เป็น $\bar{M} = \bar{M}$ ในทางกลับกัน ถ้าปริมาณเงินลดลงเส้น LM ก็จะเคลื่อนไปทางซ้าย การเปลี่ยนแปลงของเส้น LM ก็จะมีผลกระทบต่อดุลยภาพทั่วไปเช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงของเส้น LM สมมติให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้น เส้น LM ก็จะเคลื่อนไปทางขวาดังรูปที่ 3.5

รูปที่ 3.5 ผลกระทบต่อดุลยภาพทั่วไปจากการเพิ่มปริมาณเงิน

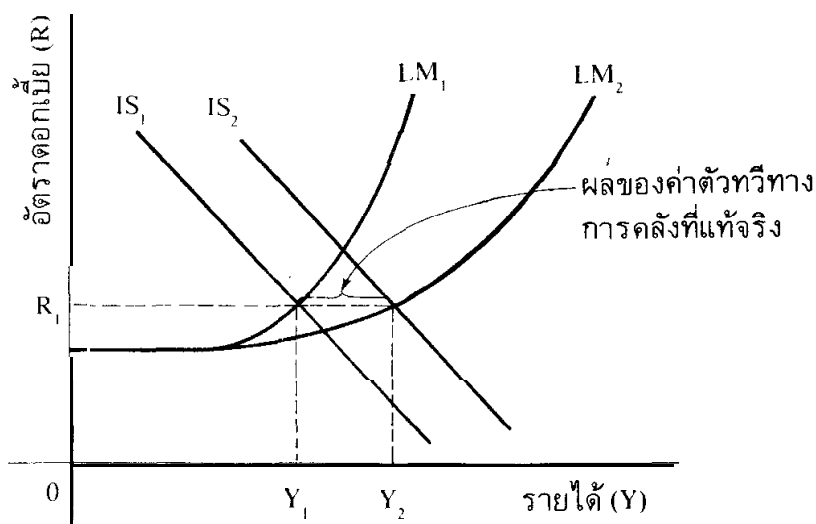
ตามรูป เดิมดุลยภาพของอัตราดอกเบี้ยและรายได้จะอยู่ที่ระดับ R_1, Y_1 ซึ่งเป็นระดับที่ IS_1 ตัดกับ LM_1 เมื่อปริมาณเงินเพิ่มขึ้น เส้น LM จะเพิ่มจาก LM_1 ไปเป็น LM_2 การเพิ่มปริมาณเงินจะทำให้รายได้เพิ่มขึ้น รายได้ที่เพิ่มขึ้นจะถูกนำไปถือไว้เพื่อใช้จ่าย (บวกเหตุผลเงิน) นั่นคือ L_1 จะเปลี่ยนแปลงไปเท่ากับ $k\Delta Y$ (เพราะว่า $\Delta L_1 = k\Delta Y$)⁷ ของทุกระดับที่ระดับอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดให้ เช่นที่ระดับอัตราดอกเบี้ย R_1 การเพิ่มปริมาณเงินจะทำให้เส้น LM เคลื่อนไปทางขวาเท่ากับ $k\Delta Y$ หรือเคลื่อนไปเป็น LM_2 ที่ระดับอัตราดอกเบี้ย R_1 รายได้จะเพิ่มจาก Y_1 ไปเป็น Y_3 แต่ที่ระดับอัตราดอกเบี้ยและรายได้ R_1, Y_3 นี้ ตลาดเงินจะอยู่ในดุลยภาพแต่ตลาดผลผลิตจะขาดดุลยภาพ เพราะการออมจะมากกว่าการลงทุน จะส่งผลให้รายได้ลดลง ความต้องการถือเงินไว้ใช้จ่าย (บวกเหตุผลเงิน) ก็ลดลง เพื่อรักษาดุลยภาพในตลาดเงินความต้องการถือเงินไว้เก็บกำไรจะเพิ่มขึ้น จะมีผลทำให้อัตราดอกเบี้ยลดลง ดุลยภาพจะลดจาก R_1, Y_3 มาอยู่ที่ R_2, Y_2 ซึ่งเป็นดุลยภาพของระบบเศรษฐกิจ เพราะเป็นจุดตัดของ IS_1 กับ LM_2 การเพิ่มปริมาณเงินจึงทำให้รายได้เพิ่มขึ้นจริงๆ เพียง Y_2 เท่านั้น และอัตราดอกเบี้ยก็จะลดลงมาอยู่ที่ R_2 การเพิ่มปริมาณเงินจะมีผลทำให้รายได้เพิ่มขึ้นมากหรือน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่กับ (1) อัตราดอกเบี้ยลดลงมากน้อยเพียงไร ซึ่งขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของฟังก์ชันความต้องการถือเงิน

⁷ รายละเอียดดูใน E.Shapiro, *Macroeconomic Analysis* (New York : Harcourt, Brace & World, Inc., 1970), p. 402.

ไว้เพื่อเก็งกำไร (2) เมื่ออัตราดอกเบี้ยลดลงการใช้จ่ายเพื่อการลงทุนเพิ่มขึ้นมากเพียงไร ซึ่งขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ยของฟังก์ชันการลงทุน

3.3 การเพิ่มการลงทุนและปริมาณเงิน

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของดุลยภาพทั่วไปที่ผ่านมา เป็นการทำให้ดุลยภาพของตลาดใดตลาดหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป ในขณะที่ดุลยภาพของอีกตลาดไม่มีการเปลี่ยนแปลง ในส่วนนี้ จึงจะเป็นการวิเคราะห์ให้ดุลยภาพของทั้งสองตลาดเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ การเพิ่มการลงทุนจะทำให้เส้น IS เปลี่ยนจาก IS_1 ไปเป็น IS_2 และการเพิ่มปริมาณเงินจะทำให้เส้น LM เปลี่ยนจาก LM_1 ไปเป็น LM_2 (ตามรูปที่ 3.6) ผลของการเพิ่มการลงทุนและปริมาณเงิน จะทำให้รายได้เพิ่มขึ้น ตามรูปจะเห็นว่ารายได้เพิ่มจาก Y_1 ไป Y_2 โดยที่อัตราดอกเบี้ยไม่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นที่น่าสังเกตว่าการเพิ่มการลงทุนและปริมาณเงินที่จะทำให้รายได้เพิ่มสูงที่สุดเท่าที่จะเพิ่มได้จะต้อง (1) เส้น LM มีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ย (2) เส้น IS มีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ย และ (3) ปริมาณเงินต้องเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนที่เพียงพอที่จะไม่ทำให้อัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น⁸

รูปที่ 3.6 ผลกระทบต่อดุลยภาพทั่วไปจากการเพิ่มการลงทุนและปริมาณเงิน

ตามรูป จะเห็นว่าเดิมนั้นดุลยภาพอยู่ที่ R_1, Y_1 แต่เมื่อเพิ่มการลงทุน และปริมาณเงิน จะทำให้เส้น IS เปลี่ยนจาก IS_1 ไปเป็น IS_2 และ LM เปลี่ยนจาก LM_1 ไป

⁸Ibid., pp. 403-04.

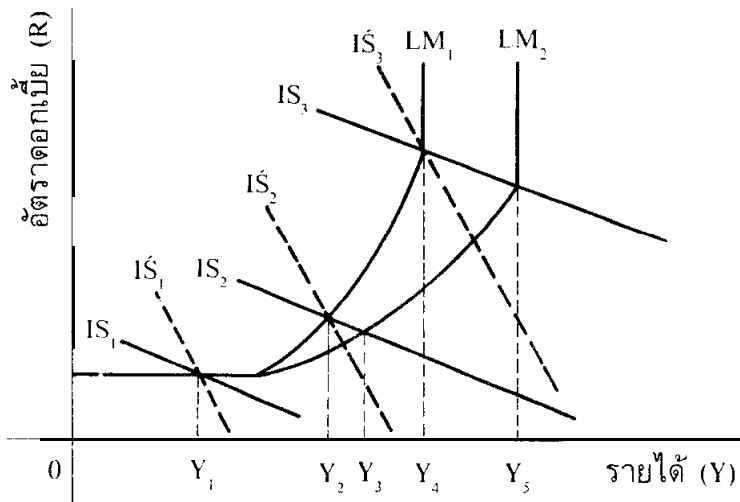
เป็น LM_2 ดุลยภาพจะเปลี่ยนจาก R_1, Y_1 ไปเป็น R_1, Y_2 หรือ รายได้เพิ่มขึ้นไปอยู่ที่ Y_2 โดยที่อัตราดอกเบี้ยไม่มีการเปลี่ยนแปลง รายได้ Y_2 ที่เพิ่มขึ้นนี้ จึงเพิ่มมากกว่าการลงทุนหรือการเพิ่มปริมาณเงินเพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่ง รายได้ที่เพิ่มขึ้นจึงเพิ่มขึ้นเท่ากับผลของค่าตัวทวีทางการคลังที่แท้จริง (pure fiscal multiplier) ค่าตัวทวีทางการคลังที่แท้จริงจึงหมายความว่า การดำเนินนโยบายที่ทำให้รายได้เพิ่มขึ้นโดยที่อัตราดอกเบี้ยไม่เปลี่ยนแปลง

4. ความยืดหยุ่นของ IS และ LM และนโยบายการคลัง

การพิจารณาความยืดหยุ่นของ IS และ LM มีความสำคัญต่อการดำเนินนโยบายการเงินและการคลัง โดยเฉพาะความยืดหยุ่นของ LM จะเป็นเครื่องชี้ว่าแต่ละช่วงของเส้น LM ซึ่งมีความยืดหยุ่นต่าง ๆ นั้น ควรจะดำเนินนโยบายการเงินหรือนโยบายการคลังดี ขณะเดียวกัน ความยืดหยุ่นของเส้น IS ก็จะทำให้เห็นถึงผลการดำเนินนโยบายการคลังและนโยบายการเงินว่าจะทำให้อัตราดอกเบี้ยและรายได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

4.1 ความยืดหยุ่นของเส้น IS

เส้น IS จะมีลักษณะทอดลงจากซ้ายไปขวา และจะมีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ยมากน้อยเพียงไรนั้นจะขึ้นอยู่กับลักษณะเส้นการใช้จ่ายเพื่อการลงทุนว่ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยและลักษณะของค่าตัวทวีอย่างไร กล่าวคือ ถ้าลักษณะความต้องการที่จะลงทุน (investment demand schedule) ไม่มีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ยอย่างสมบูรณ์ (perfectly interest inelastic) สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของการลงทุนไม่ขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยกรณีเช่นนี้ เส้น IS ก็จะมีลักษณะเช่นเดียวกับเส้นการลงทุนคือ ไม่มีความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ ดังรูปที่ 3.7

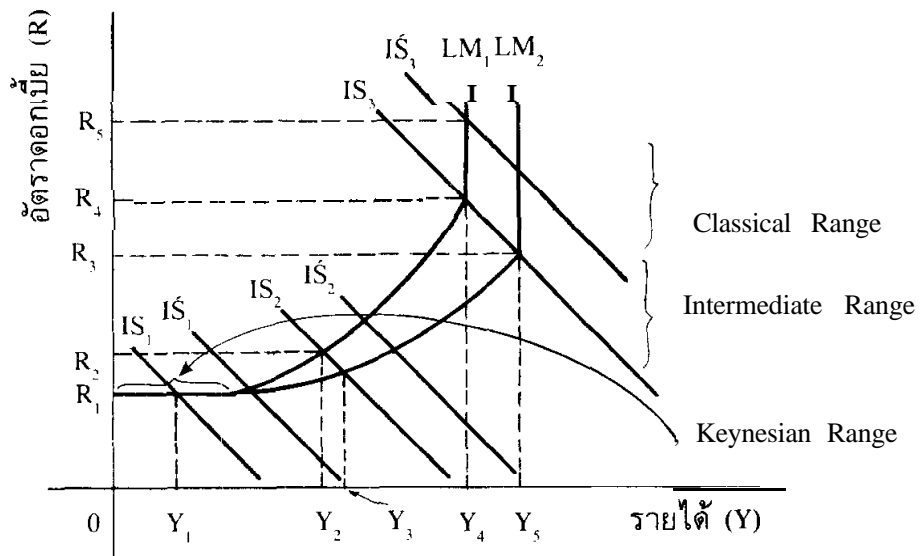

รูปที่ 3.7 ความยืดหยุ่นของเส้น IS

ตามรูป จะเห็นว่าเส้น IS_1 , IS_2 , และ IS_3 มีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ยต่ำมาก (highly inelastic) กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยมีผลต่อการลงทุนน้อยมากหรือเกือบจะไม่มีผลเลย ในทางกลับกันเส้น IS_1 , IS_2 และ IS_3 เป็นเส้นที่มีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ยตามปกติ (elastic) ซึ่งขึ้นอยู่กับเส้นการลงทุนที่มีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ย (interest elastic investment) นั้นเอง และเส้น IS จะมีความยืดหยุ่นมากขึ้นถ้าค่าของ MPS ต่ำ ยิ่งค่า MPS ลดลงมากเท่าไร ค่าตัวทวีก็จะมากขึ้นเท่านั้น เส้น IS ก็จะมี ความยืดหยุ่นมากขึ้นตาม เพราะการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยส่งผลให้มีการลงทุนมากขึ้น

4.2 ความยืดหยุ่นของเส้น LM

เส้น LM มีลักษณะทอดขึ้นจากซ้ายไปขวา และมีความยืดหยุ่นแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงคือ ช่วงความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ (perfectly elastic) หรือช่วงของเคนส์ (Keynesian range) ช่วงความยืดหยุ่นปกติ (elastic) หรือช่วงกลาง (intermediate range) ช่วงไม่มีความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ (perfectly inelastic) หรือช่วงคลาสสิก (Classical range) ดังรูป

รูปที่ 3.8 ความยืดหยุ่นของเส้น LM

การที่เส้น LM มีลักษณะความยืดหยุ่นแบ่งได้เป็นสามช่วงดังกล่าว เพราะขึ้นอยู่กับความต้องการถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไรว่าจะมีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ยอย่างไร⁹ ถ้าความต้องการถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไรมีความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ต่ออัตราดอกเบี้ยเส้น LM ก็จะมี ความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์หรืออยู่ในช่วงของเคนส์ เพราะผู้ถือหลักทรัพย์ต่างก็ตระหนักดีว่าราคาหลักทรัพย์จะไม่เพิ่มสูงไปกว่าที่เป็นอยู่ และอัตราดอกเบี้ยก็จะไม่ลดต่ำลงกว่านี้อีก บุคคล จึงถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไรทั้งหมด กล่าวคือ เงินส่วนที่ถือไว้เพื่อเก็งกำไรจะไม่ยอมนำออกไปซื้อหลักทรัพย์ เลย สภาพดังกล่าว เรียกว่ากับดักสภาพคล่อง (liquidity trap) ต่อความต้องการถือเงินไว้ เพื่อเก็งกำไร ในทางตรงกันข้าม เส้น LM ไม่มีความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์หรืออยู่ในช่วงของ คลาสสิก ซึ่งเป็นช่วงที่อัตราดอกเบี้ยสูงมาก บุคคลจะไม่ถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไร แต่จะนำเงิน ส่วนนี้ไปลงทุนซื้อหลักทรัพย์ทั้งหมด เงินที่ถือไว้จะถือไว้เพียงพอแก่การใช้จ่ายเท่านั้น ช่วง ของคลาสสิกจึงเป็นช่วงที่ราคาหลักทรัพย์ต่ำมาก บุคคลจึงถือหลักทรัพย์แทนเงินสด ส่วนช่วง กลางเป็นช่วงที่เส้น LM มีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ยตามปกติ กล่าวคือ การเคลื่อนไหว ของอัตราดอกเบี้ยจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความต้องการถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไร

⁹ รายละเอียดดูใน W.L. Smith, *Macroeconomics* (Homewood, Ill : Richard D. Irwin, Inc., 1970) pp. 214-35.

การพิจารณาความยืดหยุ่นของ IS และ LM มีผลอย่างมากต่อการดำเนินนโยบายการเงินและ/หรือการคลัง เพราะจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าจะดำเนินนโยบายการเงินการคลังอย่างไร จึงจะส่งผลให้ระดับรายได้และการมีงานทำขยายตัวมากที่สุด ซึ่งจะพิจารณาเป็นลำดับต่อไป

4.3 การดำเนินนโยบายการเงินการคลัง

การวิเคราะห์เส้น IS และ LM ที่ผ่านมาก็เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นว่านโยบายการเงินหรือการคลังจะมีผลต่อการขยายตัวของรายได้และการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยอย่างไร ซึ่งการดำเนินนโยบายการเงินการคลัง โดยพิจารณาความยืดหยุ่นของเส้น IS และ LM นี้ จะพิจารณาตามช่วงของเส้น LM ว่าแต่ละช่วงควรจะดำเนินนโยบายอะไร

ก. ช่วงเคนส์ (Keynesian Range)

ตามรูปที่ 3.7 และ 3.8 ถ้าดุลยภาพของรายได้อยู่ที่ Y_1 นโยบายการเงินโดยการเพิ่มปริมาณเงินจะทำให้เส้น LM เคลื่อนจาก LM_1 ไปเป็น LM_2 ซึ่งจะพบว่าไม่มีผลทำให้รายได้เพิ่มขึ้น และอัตราดอกเบี้ยก็ไม่มีเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด นโยบายการเงินโดยการเพิ่มปริมาณเงินจะมีผลทำให้รายได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นต่อเมื่อการเพิ่มปริมาณเงินทำให้อัตราดอกเบี้ยลดลงถึงระดับที่บุคคลจะถือเงินสดที่ขาดสภาพคล่องไว้มากขึ้น กรณีเช่นนี้ไม่เกิดขึ้นในช่วงของเคนส์ซึ่งมีสภาพเป็นกับดักสภาพคล่อง เพราะอัตราดอกเบี้ยได้ลดลงต่ำสุดแล้ว บุคคลจะขายหลักทรัพย์ออกไปแล้วถือเงินสดไว้แทน นั่นคือ บุคคลจะถือเงินไว้ถึงกำไรมากขึ้นแต่จะถือหลักทรัพย์น้อยลง การเพิ่มปริมาณให้มากขึ้นไปอีกมีผลเพียงแต่ทำให้เส้น LM เคลื่อนไปทางขวาเรื่อย ๆ แต่ช่วงต่ำสุดของเส้น LM จะไม่ลดต่ำกว่าสภาพกับดักสภาพคล่องที่เป็นอยู่ นโยบายการเงินจึงใช้ไม่ได้ผลสำหรับช่วงของเคนส์ นโยบายการคลังเท่านั้นจึงจะก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของ รายได้ นโยบายการคลังโดยการ (1) เพิ่มการใช้จ่าย (2) ลดการจัดเก็บภาษี (3) เพิ่มเงินโอน และ (4) ใช้นโยบายทั้งสามผสมผสานกัน จะทำให้เส้น IS เคลื่อนจาก IS_1 ไปเป็น IS_2 ในรูปที่ 3.8 รายได้ก็จะเพิ่มขึ้น トラバドที่รายได้ยังขยายตัวอยู่ในช่วงของเคนส์ ความยืดหยุ่นของเส้น IS ไม่ว่าจะมีความยืดหยุ่นตามเส้น IS_1 หรือ IS_2 (รูปที่ 3.7) จะมีความยืดหยุ่นในลักษณะ

ใดก็ตาม เส้น IS_1 หรือ IS_2 (รูปที่ 3.7) จะไม่มีผลต่อการขยายตัวของรายได้ เพราะเส้น LM มีความยืดหยุ่นแบบสมบูรณ์ การดำเนินนโยบายการคลังจะทำให้เส้น IS เคลื่อนไปทางขวา ซึ่งจะทำให้รายได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นจำนวนหนึ่ง ไม่ว่าเส้น IS จะมีความยืดหยุ่นในลักษณะใดก็ตาม เส้น IS จะมีผลต่อการขยายตัวของรายได้ในช่วงกลางและช่วงคลาสสิกซึ่งเป็นช่วงที่เส้น LM มีความยืดหยุ่นแบบปกติ (elastic) และไม่มี ความยืดหยุ่น (inelastic) ช่วงของเคนส์ J.R.Hicks ตั้งข้อสังเกตว่าช่วงของเคนส์ หรือช่วงกับดักสภาพคล่องเป็นกรณีที่เกิดขึ้นได้ยากมาก (extreme case) เพราะอัตราดอกเบี้ยจะลดลงต่ำสุดและไม่มี การเคลื่อนไหวต่อเมื่อเศรษฐกิจตกต่ำถึงที่สุด (a deep depression) J.R. Hicks จึงเรียกหนังสือ The General Theory ของเคนส์ว่า “เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยความตกต่ำ (Economics of Depression)”¹⁰

ข. ช่วงคลาสสิก (Classical Range)

ช่วงคลาสสิกเป็นช่วงที่มีลักษณะตรงข้ามกับช่วงของเคนส์ กล่าวคือ ถ้าปริมาณเงินเพิ่มขึ้นจะทำให้เส้น LM เคลื่อนไปทางขวา ตัวอย่างเช่น เดิมรายได้และอัตราดอกเบี้ยอยู่ที่ Y_4, R_4 ซึ่งเป็นจุดที่ IS_1 ตัดกับ LM_1 (รูปที่ 3.8) เมื่อเพิ่มปริมาณเงินจะทำให้เส้น LM เคลื่อนจาก LM_1 ไปเป็น LM_2 จะทำให้รายได้เพิ่มจาก Y_4 ไป Y_5 และอัตราดอกเบี้ยลดลงจาก R_4 มา R_3 ช่วงคลาสสิกเป็นช่วงที่อัตราดอกเบี้ยสูงมาก จนกระทั่งความต้องการถือเงินไว้เกินกว่าอะไรจะเป็นศูนย์ ปริมาณเงินที่ถือไว้จะถือไว้เพื่อการใช้จ่ายเท่านั้น (L_1) การซื้อขายหลักทรัพย์จะเกิดขึ้นได้ก็ในกรณีที่ผู้ซื้อเสนอให้ราคาหลักทรัพย์สูงกว่าที่เป็นอยู่ จึงจะทำให้ผู้ถือหลักทรัพย์ยินดีที่จะขายหลักทรัพย์ กล่าวคือ โดยการเพิ่มปริมาณเงินจะทำให้ราคาหลักทรัพย์สูงขึ้น เมื่อราคาหลักทรัพย์สูงขึ้น อัตราดอกเบี้ยจะถูกผลักดันให้ลดลง ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการลงทุนเพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม การเพิ่มปริมาณเงินที่จะทำให้อัตราดอกเบี้ยลดลงมาอยู่ระดับหนึ่งได้นั้น (ระดับ R_3 ที่ IS_1 ตัดกับ LM_2) ปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้นจะต้องทำให้รายได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนที่เพียงพอที่จะดูดซับปริมาณเงินทั้งหมดที่เพิ่มขึ้นเพื่อที่จะถือจำนวนเงินนั้นไว้เพื่อการใช้จ่าย กล่าวคือ สมการปริมาณเงินของคลาสสิกที่ว่า $MV = PY$ ในทัศนะของเคนส์เมื่อมองว่าเป็นอุปสงค์ต่อปริมาณเงินก็จะชี้ให้เห็นเพียง

¹⁰ J.R.Hicks. "Mr. Keynes and the Classics : A Suggested Interpretation," in *Econometrica* (April, 1937), pp. 147-59, Reprinted in W.Fellner, and B.F. Haley., eds. *Readings in the Theory of Income Distribution* (Homewood, Ill ; Richard D. Irwin, Inc., 1946), pp. 461-76 ปรากฏใน E. Shapiro, op. cit., p. 400-11

ว่าเป็นความต้องการถือเงินไว้เพื่อใช้จ่าย¹¹ โดยที่ PY แทนด้วย Y นั่นคือ $MV = Y$ หรือ $M = kY$ ถ้า $V = 2$ หรือ $k = 1/2$ ถ้าปริมาณเงินเพิ่มขึ้น 20 ล้านบาท ($\Delta M = 20$) ดุลยภาพของรายได้และอัตราดอกเบี้ยใหม่จะเกิดขึ้นได้เมื่อ Y เพิ่มขึ้น 40 ล้านบาท เพราะฉะนั้น ในกรณีนี้การเพิ่มขึ้นของรายได้จะต้องเป็นสองเท่าของการเพิ่มขึ้นของปริมาณเงิน จึงจะตอบสนองเงื่อนไขดุลยภาพที่ว่า $M = kY$

ช่วงคลาสสิกเป็นช่วงที่ใช้นโยบายเงินได้ประสิทธิผลที่สุด เพราะเมื่อเพิ่มปริมาณเงินแล้วหมายความว่าเพิ่มการใช้จ่ายที่จะทำให้รายได้เพิ่มขึ้น ระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้นจะเป็นระดับที่ปริมาณเงินทั้งหมดที่เพิ่มขึ้นจะถูกนำไปถือไว้เพื่อการใช้จ่ายทั้งหมด เมื่อพิจารณาการใช้นโยบายการคลังในช่วงนี้จะเห็นว่า ทำให้อัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นอย่างเดียว นั่นคือ โดยการใช้นโยบายการคลังจะทำให้เส้น IS_1 เคลื่อนไปเป็น IS_2 อัตราดอกเบี้ยจะเพิ่มจาก R_1 ไป R_2 แต่รายได้อาจยังคงอยู่ที่ระดับ Y_1 ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อรัฐบาลใช้จ่ายออกไป จะไม่มีผลต่อการเพิ่มขึ้นของอุปสงค์รวม เพราะอัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นจะทำให้การใช้จ่ายของภาคเอกชนเท่ากับการเพิ่มขึ้นของการใช้จ่ายรัฐบาล อุปสงค์รวมจึงไม่เปลี่ยนแปลง รายได้จึงยังคงอยู่ที่ระดับ Y_1 การจะยกระดับรายได้ให้สูงขึ้นในช่วงของคลาสสิกจึงทำได้โดยการใช้นโยบายการเงินหรือการเพิ่มปริมาณเงิน การเพิ่มปริมาณเงินจะทำให้รายได้ขยายตัวมาน้อยเพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของเส้น IS โดยการเปรียบเทียบความยืดหยุ่นของเส้น IS_1 และ IS_2 ในรูปที่ 3.7 จะเห็นว่าถ้าเส้น IS มีความยืดหยุ่นตามเส้น IS_1 การเพิ่มปริมาณเงินจะไม่ทำให้รายได้ขยายตัวจาก Y_1 ไป Y_2 นโยบายการเงินจะทำให้รายได้ขยายตัวเหมือนกันแต่ไม่ขยายตัวเป็นสองเท่าของปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้น ถ้าเส้น IS มีความยืดหยุ่นลักษณะนี้ ข้อเสนอของคลาสสิกที่ให้เพิ่มปริมาณเงินก็ดูจะไม่ได้ผลดีนัก ทฤษฎีคลาสสิกจึงปฏิเสธว่า เส้น IS ไม่มีความยืดหยุ่น (inelastic) ในบทที่สองที่ผ่านมาคงจำได้ว่าทั้งทฤษฎีคลาสสิกและเคนส์ต่างก็ให้การลงทุนขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ย แต่คลาสสิกให้การออมขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ยด้วย เพราะฉะนั้น เส้น IS จะมีความยืดหยุ่นแบบเส้น IS_1 ได้ก็ต่อเมื่อทั้งการออมและการลงทุนจะต้องไม่ไหวตัว (insensitive) ต่ออัตราดอกเบี้ย トラบใดที่การออมและ/หรือการลงทุนมีการไหวตัวต่ออัตราดอกเบี้ยหรือมีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ย เส้น IS ก็จะไม่มีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ย ด้วยเหตุนี้

¹¹ J.F. Due and A.F. Friedlaender, *op. cit.*, p. 560.

เมื่อ IS มีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ยดังเช่น IS_1 การเพิ่มปริมาณเงินจึงทำให้รายได้ขยายตัวเป็น $AY = AM/k$

ก. ช่วงกลาง (Intermediate Range)

ช่วงกลางเป็นช่วงที่แตกต่างจากช่วงเคนส์และช่วงคลาสสิก กล่าวคือ ในช่วงของเคนส์การเพิ่มปริมาณเงินจะทำให้ปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้นถูกนำไปถือไว้เพื่อเก็งกำไรทั้งหมด จึงทำให้ทั้งรายได้และอัตราดอกเบี้ยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ช่วงเคนส์จึงเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า **ช่วงกับดักสภาพคล่อง (liquidity trap)** ส่วนช่วงของคลาสสิกการเพิ่มปริมาณเงินจะทำให้รายได้ขยายตัวเป็นจำนวนที่เพียงพอที่จะดูดซับปริมาณเงินทั้งหมดที่เพิ่มขึ้นเพื่อนำไปถือไว้เพื่อการใช้จ่ายทั้งหมด กรณีของช่วงกลางปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้นบางส่วนจะถูกนำไปถือไว้เพื่อการใช้จ่ายบางส่วนจะถูกนำไปถือไว้เพื่อเก็งกำไร รายได้จึงขยายตัวเพิ่มขึ้นน้อยกว่าช่วงคลาสสิก ตัวอย่างเช่นให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้น 20 ล้านบาท ($\Delta M = 20$) และให้ $k = 1/2$ เส้น LM จะเคลื่อนตัวออกไปเท่ากับ 40 ล้านบาท แต่รายได้จะขยายตัวเพียงแค่ว่า $Y_3 - Y_2$ ซึ่งเป็นจำนวนเพียงครึ่งหนึ่งของ 40 ล้านบาท ทั้งนี้เนื่องจากปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้น 20 ล้านบาทนั้น 10 ล้านบาทจะถูกนำไปถือไว้เพื่อเก็งกำไร และอีก 10 ล้านบาทจะถูกนำไปถือไว้เพื่อใช้จ่าย รายได้จึงขยายตัวเพียงแค่ว่า 20 ล้านบาท¹²

จึงจะเห็นว่าช่วงกลางเป็นช่วงที่นโยบายการเงินใช้ได้ผลแต่ไม่มีประสิทธิภาพที่สุด (complete effectiveness) ซึ่งต่างจากช่วงคลาสสิก นโยบายการเงินจะใช้ได้ผลยิ่งขึ้นเมื่อจุดตัดของดุลยภาพอยู่ใกล้ช่วงคลาสสิกมากขึ้น และจะใช้ได้ผลน้อยเมื่อจุดตัดของดุลยภาพอยู่ใกล้ช่วงเคนส์ ช่วงกลางยังเป็นช่วงที่นโยบายการคลังใช้ได้ผลเช่นกัน กล่าวคือนโยบายการคลังจะทำให้เส้น IS เคลื่อนจาก IS_1 ไปเป็น IS_2 (รูปที่ 3.8) ซึ่งจะทำให้ทั้งรายได้และอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น หรือดุลยภาพอยู่ที่ IS_2 ตัดกับ LM_1 ถ้าการเคลื่อนตัวของเส้น IS เกิดจากการเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาลโดยใช้วิธีการงบประมาณขาดดุลอัตราดอกเบี้ยจะเพิ่มสูงขึ้น โดยสมมติให้ปริมาณเงินคงที่ที่ LM_1 ดังนั้น การเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาลจึงทำได้โดยขาดงบประมาณขาดดุลโดยการกู้จากเอกชนนั้นคือ รัฐบาลจะขายหลักทรัพย์ออกไปโดยลดราคาหลักทรัพย์ให้ต่ำลง อัตราดอกเบี้ยก็จะเพิ่มสูงขึ้น อัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้นจะทำให้รายได้ขยายตัวน้อยลงในช่วงกลางที่อยู่ใกล้ช่วงคลาสสิก ในทางตรงกันข้าม

¹² E. Shapiro. *op. cit.*, p. 412.

รายได้จะขยายตัวมากขึ้นถ้าอยู่ใกล้ช่วงเคนส์

แม้ว่าทั้งนโยบายการเงินและการคลังจะใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในช่วงกลาง แต่ทั้งนี้ก็ยังขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของเส้น IS เช่นกัน ถ้าเส้น IS ไม่มีความยืดหยุ่น เช่น IS_2 (รูปที่ 3.7) นโยบายการเงินจะทำให้รายได้เพิ่มขึ้นน้อยมาก กรณีเช่นนี้ควรใช้นโยบายการคลังเท่านั้น ถ้าทราบได้ที่ข้อสมมติของเคนส์ที่ว่าการลงทุนไม่มีความยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ย เส้น IS ก็จะไม่มีความยืดหยุ่น ในลักษณะเช่นนี้ นโยบายการคลังไม่เพียงแต่จะมีประสิทธิผลที่สุดในช่วงของเคนส์ แต่จะมีประสิทธิผลตลอดช่วงกลาง

5. สรุป

บทนี้เป็นการศึกษา นโยบายการคลังโดยการพิจารณาประสิทธิผลของนโยบายการคลังตามลักษณะความยืดหยุ่นของเส้น IS และ LM และได้ชี้ให้เห็นว่าเส้น IS และ LM ถูกสร้างขึ้นอย่างไรและมีความสำคัญอย่างไร นั่นคือ เส้น IS เป็นเส้นที่สะท้อนให้เห็นดุลยภาพของตลาดผลผลิตที่การลงทุนเท่ากับการออม ($I = S$) ส่วนเส้น LM เป็นเส้นที่สะท้อนให้เห็นดุลยภาพของตลาดเงินที่ความต้องการถือเงินเท่ากับปริมาณเงิน ($L = M$) ดุลยภาพภายในจะเกิดขึ้นที่เส้น IS ตัดกับเส้น LM ถ้ารัฐบาลไม่ดำเนินนโยบายการเงินหรือการคลังแทรกแซงการทำงานของกลไกตลาด รายได้ (Y) และอัตราดอกเบี้ยจะปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพที่ $IS = LM$ เสมอ แต่ที่ดุลยภาพดังกล่าวมิใช่ดุลยภาพที่ระดับการจ้างงานทำเต็มที่ (ในทัศนะของเคนส์) การดำเนินนโยบายการคลังโดยการ (1) เพิ่มการใช้จ่าย (2) ลดภาษี (3) เพิ่มเงินโอน และ (4) ใช้นโยบายทั้งสามผสมผสานกัน จะทำให้เส้น IS เคลื่อนไปทางขวา ซึ่งทำให้ทั้งรายได้ และอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น ส่วนการเพิ่มปริมาณเงิน จะทำให้เส้น LM เคลื่อนไปทางขวาทำให้รายได้เพิ่มขึ้นและอัตราดอกเบี้ยลดลง อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายการคลังหรือนโยบายการเงินเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง จะไม่ทำให้รายได้ขยายตัวเต็มที่ไปอยู่ที่ระดับการจ้างงานทำเต็มที่ได้ เพื่อให้รายได้ขยายตัวไปอยู่ที่ระดับการจ้างงานทำเต็มที่ จะต้องดำเนินนโยบายทั้งสองร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม การจะดำเนินนโยบายการเงินหรือการคลังนั้นจะต้องพิจารณาความยืดหยุ่นของเส้น LM ว่ามีความยืดหยุ่นตามช่วงของเคนส์ ช่วงของคลาสสิกหรือช่วงกลาง ช่วงเคนส์เป็นช่วงที่อัตราดอกเบี้ยลดลงต่ำสุดหรือเป็นช่วงกับดักสภาพคล่องจะต้องดำเนินนโยบายการคลัง

เพียงอย่างเดียว เพราะการดำเนินนโยบายการเงินจะทำให้ปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้น ถูกนำไปถือไว้เพื่อเก็งกำไรทั้งหมด ช่วงคลาสสิกต้องดำเนินนโยบายการเงินเพียงอย่างเดียว เพราะการดำเนินนโยบายการคลังจะทำให้อัตราดอกเบี้ยเพิ่มสูงขึ้น อุปสงค์รวมในระบบเศรษฐกิจจะไม่เพิ่มขึ้น รายได้จึงไม่เพิ่มขึ้น ช่วงกลางเป็นช่วงที่นโยบายการเงินและการคลังใช้ได้ผล แต่นโยบายการเงินจะได้ผลมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของเส้น IS ถ้าเส้น IS ไม่มีความยืดหยุ่น นโยบายการเงินก็จะได้ผลน้อย แต่นโยบายการคลังจะได้ผลมาก ถ้าเส้น IS ไม่มีความยืดหยุ่น เพราะการลงทุนไม่ยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ยแล้ว นโยบายการคลังไม่เพียงแต่จะส่งผลให้มีประสิทธิภาพที่สุดในช่วงของเคนส์เท่านั้น แต่ยังมีประสิทธิภาพตลอดช่วงกลางอีกด้วย

หนังสืออ้างอิง

Branson, W.H. **Macroeconomic Theory and Policy**. New York : Harper & Row, Publishers, 1972.

Due, J.F. and Friedlaender, A.F. **Government Finance : Economics of the Public Sector**. Homewood, Ill. : Richard D. Irwin, Inc., 1973.

Shapiro, E. **Macroeconomic Analysis**. New York : Harcourt, Brace & World, Inc., 1970.

Smith, W.L. **Macroeconomics**. Homewood, Ill. : Richard D. Irwin, Inc., 1970.

เรียงชัย มะระกานนท์. **การเงินและการธนาคารในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2521.